

Verdwijnt de Drieteenstrandloper van het Noordwijkse strand?

Hein Verkade

Vaste gast

De Drieteenstrandloper is een jaarlijkse wintergast op het Noordwijkse strand. Meer dan honderd jaar geleden zag Jan Verwey al regelmatig groepjes langs de waterlijn dribbelen tijdens zijn wandelingen samen met Gerrit Brouwer. Baron Snouckaert van Schauburg bestudeerde de strandlopers tijdens zijn verblijf in Hotel Huis ter Duin in 1917. De vogels werden verstoord door de langrijdende koets met Koningin Wilhelmina aan boord.

Vijftig jaar later besloot de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming om de Drieteenstrandloper als mascotte in het verenigingslogo te vereeuwigen en werd het kwartaalblad 'de Strandloper' gedoopt. Maar het vertrouwde beeld is aan het kantelen. Willem Baalbergen loopt al jaren bijna dagelijks over het strand voor de boulevard. Een tijdje terug beklagde hij zich over het feit, dat hij nauwelijks nog drieteentjes zag. Dat kon ik beamen, want ik zag er ook minder tijdens mijn maandelijkse fietstochten over het strand. Een teken aan de wand?

Globetrotters

Drieteenstrandlopers behoren tot de noordelijkst broedende vogels ter wereld. In juli vliegen de vogels naar gematigde getijdengebieden zoals de Waddenzee. De meeste

strandlopers vetten daar snel op en vliegen vervolgens door naar Afrika om daar te ruïen en te overwinteren. Een kleinere groep blijft achter. Zij ruïen in de Waddenzee en verspreiden zich in het najaar over de Noordzeestranden. Dit hele proces is in Noordwijk deels te volgen. Vanaf september verschijnen de eerste drieteentjes op het strand en deze verdwijnen begin april weer richting het noorden. Half mei zijn er weer grote aantallen langstreckende vogels boven zee te zien in Noordwijk. Dit zijn de Afrikaanse overwintersaars, die op weg zijn naar de Wadden en verder. Afrikagangers bezoeken het Noordwijkse strand vrijwel nooit.

Het gaat goed met de Drieteenstrandloper wereldwijd. De populatie groeit jaarlijks met meerdere procenten. Het is inmiddels ook duidelijk, dat de vogels, die in Europa overwinteren het gemiddeld wat beter doen dan de vogels die naar Mauritanië of Ghana vliegen. Het lijkt dus allemaal koek en ei, maar gaat dat ook op voor de Noordwijkse overwintersaars?

Strandtellingen

Eind vorige eeuw startte ik met het tellen van de vogels op het Noordwijkse strand. Voor de meeste vogelaars geen uitdaging met al die Zilvermeeuwen en honden, maar wel voor mij. Inderdaad het zijn vooral Zilvermeeuwen, maar ook veel onverwachte ontmoetingen. Meestal vliegen de

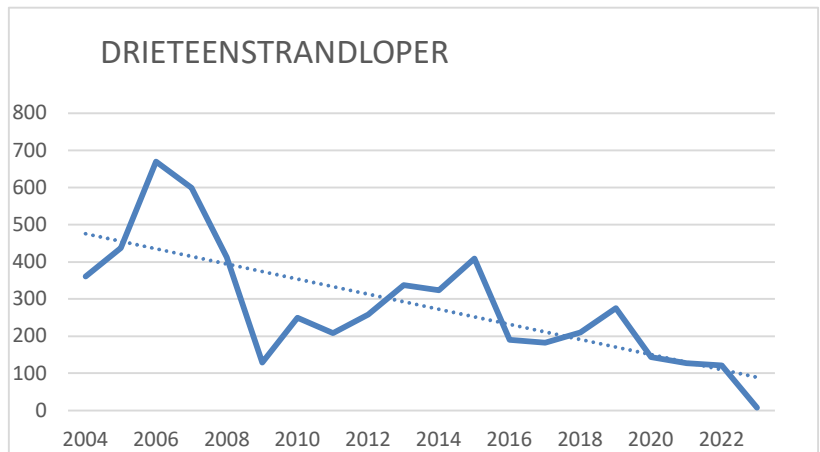
Verdwijnt de Drieteenstrandloper van het Noordwijkse strand? 26-1-2010 foto: Piet Broekhof

meeuwen op voor al te enthousiaste honden, maar als dat door een laagvliegende Grote Jager gebeurt, die ook nog eens rakelings langs je heen vliegt, dan blijft dit je altijd bij. En natuurlijk de Drieteenstrandlopers, die vervelen nooit. Uit talloze gesprekken met wandelaars blijken ze iedereen blij te maken. Het ontzag wordt groot als je vertelt, dat ze in het noorden van Groenland broeden en sommige zelfs tot in Zuid-Afrika overwinteren. De hondenriem wordt strakker aangebonden. De laatste jaren worden die gesprekken helaas steeds zeldzamer. Het traject en de methode van de strandtellingen is al die jaren ongewijzigd gebleven. Met de fiets één en soms twee keer per maand tijdens laagwater over het harde strand vanaf de vuurtoren richting het noorden. Met de zon, en meestal ook de wind, in de rug worden alle vogels op het strand geteld tot aan paal 71. Dat is precies tien kilometer. Soms is het zo druk met vogels dat er moet worden geschat. Per 10, 50 of 100 worden de aantallen van grote groepen benaderd. Dat betreft lang niet alle soorten, maar de Zilvermeeuw heeft er patent op, en in de eerste jaren soms zelfs de Drieteenstrandloper.....

Alles in de min

Na ruim twintig jaar tellen worden er trends zichtbaar voor de meer algemene soorten. Dat ziet er niet al te best uit. Kok-, Storm-, Zilver- en Grote Mantelmeeuw namen gestaag af. Dit past in het landelijke beeld; bijna alle meeuwensoorten zitten in de min of blijven stabiel. Met de steltlopers is het niet anders. Het aantal Scholeksters nam langzaam, en Drieteenstrandlopers juist snel af. De Steenloper was nooit talrijk maar wordt de laatste jaren vrijwel nooit meer waargenomen.

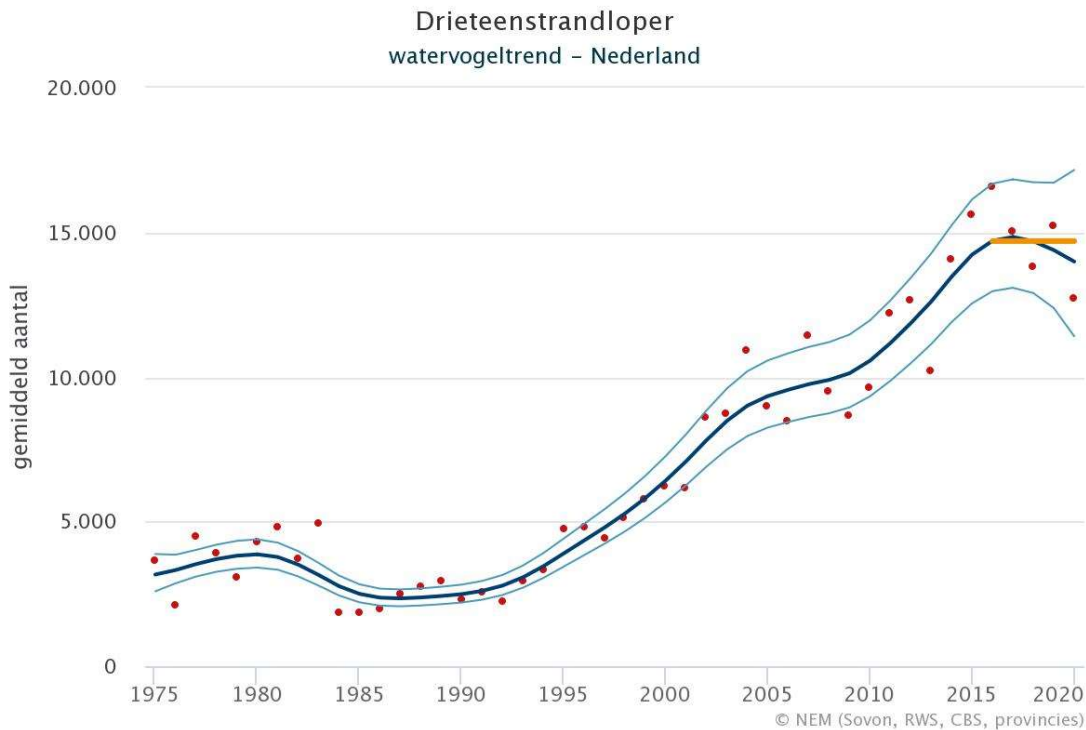
Figuur 1. Het gemiddelde aantal Drieteenstrandlopers per telling tussen strandpaal 81 en 71 gedurende de winterperiode van november tot en met maart.

Gedurende de eerste vijf teljaren zaten er gemiddeld 400 tot 600 Drieteenstrandlopers op het Noordwijkse strand in de periode november tot en met maart. Bij sommige tellingen werden meer dan 1000 strandlopertjes genoteerd! Daarna zakte het gemiddelde aantal plotseling tot onder de 200 vogels in de winter van 2009. Voorzichtig krabbelde dit weer op tot bijna 400 in 2015 (fig.1). Maar daarna is het compleet misgegaan. Vanaf 2020 werden er gemiddeld minder dan 150 waargenomen en afgelopen winter liep er vrijwel geen drieteen meer op het Noordwijkse strand. Maar deze sterke achteruitgang past allerminst in de algemene populatieontwikkeling van de soort. In het Sovon-overzicht van de watervogels in Nederland 2019/2020 begint de soorttekst van de Drieteenstrandloper als volgt: “Aan de toename van de Drieteenstrandloper in de Zoute Rijkswateren van Nederland lijkt maar geen einde te komen” (fig. 2). De ontwikkeling in Noordwijk is precies tegenovergesteld. Wat is hier aan de hand?

Vele honderden drieteentjes op het Noordwijkse strand op 29 januari 2006. Foto: Jan Hendriks

Figuur 2. Trend van de Drieteenstrandloper in Nederland tot 2020. Bron: Sovon

Voedsel

Gedurende de eerste jaren foerageerden de meeste Drieteenstrandlopers langs de waterlijn. Zij ‘waaierden’ met iedere golf heen en weer. Op het natte zand werd snel allerlei eetbaars opgepikt, voordat de volgende golf het strand oprolde. Dit eetbaars bestond vooral uit allerlei insectjes, wormpjes enz. Drieteenstrandlopers zijn niet kieskeurig en kun je tot de generalisten onder de strandlopers rekenen. Dat werd in Noordwijk ook langzamerhand duidelijk, want geleidelijk kwam een nieuwe voedselbron binnen bereik. Steeds vaker vonden er massastrandings van Amerikaanse Zwaardschedes plaats. Deze lange schelpen bevatten vaak nog vlees en trokken veel Zilvermeeuwen en Drieteenstrandlopers aan. Maar de aantallen drieteentjes begonnen ook meer te fluctueren. Tijdens strandingen veel vogels, maar daarna steeds vaker gevolgd door lagere aantallen. Kennelijk leverde de traditionele manier van foerageren minder op en verkasten de vogels tijdelijk naar andere plekken. Aan het eind van de strandingen droogde de voedselbonanza op. Dit leverde nog een ander beeld op. Zilvermeeuwen eisten de laatste zwaardschedes voor zich op. Steeds vaker wachtte een Drieteenstrandloper geduldig naast de meeuw, totdat die was uitgegeten om vervolgens de laatste restjes uit de schelp te halen. Inmiddels lijken al deze beelden tot het verleden te behoren. Af en toe kom je nog eens een eenzame drieteen of een klein groepje tegen. Ook het strand is veranderd. Vroeger kraakte het strand onder je banden van het aanspoelsel. Tegenwoordig fiets je vaak stil over hard zand.

Oorzaak

Je vraagt je natuurlijk af wat de oorza(a)k(en) van de opmerkelijke achteruitgang van de strandvogels en de Drieteenstrandloper in het bijzonder kan zijn.

Ten eerste kan dat de (toegenomen) recreatiedruk zijn. Er wordt veel gewandeld en gesport op het Noordwijkse strand. Vooral het strand bij het dorp wordt intensief gebruikt. Naar het noorden toe wordt dit minder en rond de provinciegrens zijn meestal weinig bezoekers. Toch zijn er vooral voor het meest noordelijke deel ook enkele gunstige ontwikkelingen te melden. In 2015 verbood de Raad van State het trainen met groepen sulky’s (renpaarden met karretjes) langs de waterlijn. Na een lange juridische strijd van de Gemeente Noordwijk samen met de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk verdween deze versturende activiteit van het strand ten noorden van de Langevelderslag.

In 2018 werd na een lange voorbereiding de rust op het strand tussen paal 73 en 70 versterkt door de aanleg van het strandreservaat Noordvoort. Met zachte hand worden de wandelaars verzocht hun route via de Zeereep te vervolgen en de hond aangelijnd te houden. Hierdoor is de recreatiedruk op dit toch al stille strandgedeelte mogelijk zelfs wat afgenomen. Er moet echter nog wel wat meer gebeuren om daadwerkelijk van een reservaat te kunnen spreken. Maar de eerste aanzet is er zeker.

Een onverwachte meevaller voor de rust op het strand is de coronaperiode geweest. Vanaf begin 2020 is het strand diverse malen vrijwel afgesloten geweest voor publiek. Vooral de afwezigheid van handen droeg tijdelijk bij aan de rust voor de vogels. Het lijkt er voorlopig nog op, dat recreatiedruk niet de belangrijkste oorzaak is geweest voor de afname van de Drieteenstrandloper op het Noordwijkse

Volop foeragerende Drieteenstrandlopers met enkele Steenlopers op het Noordwijkse strand. 29-1-2006 foto: Jan Hendriks

strand. Een heel andere richting, waarin gezocht kan worden voor een verklaring van de afname is de kustversterking en strand- en vooroeversuppleties. Vanaf 1990 is Rijkswaterstaat schoorvoetend overgegaan op een andere aanpak van de kustverdediging. Mede onder druk van organisaties als Stichting Duinbehoud werd afgestapt van het streven naar een starre met helm begroeide zeereep. Een dynamische kust met stuifkuilen en kerwen werd het adagium. De veiligheid zou worden gegarandeerd door zand vanuit zee op het strand aan te brengen wat vervolgens door wind en water het land ingevoerd zou worden. In het begin gebeurde dit nog op beperkte schaal. 15 jaar later raakte het echter in een stroomversnelling door de dreigende klimaatverandering en zeespiegelstijging. Zo werd de zeereep voor de boulevard van Noordwijk in 2008 versterkt en verbreed met een strandsuppletie, die zijn weerga niet kent. Datzelfde gebeurde in 2014 voor de Katwijkse boulevard. De invloed van deze suppleties is overal zichtbaar. Wind en stroming verplaatsen miljoenen kubieke meters zand noordwaarts. Bij strandsuppleties wordt het zand direct op het strand gespoten. Dit levert tijdens het spuiten veel bereikbaar voedsel op. Grote aantallen vogels komen hierop af. Het strand wordt afgezet tijdens het suppleren, waardoor de vogels in alle rust kunnen profiteren van deze tijdelijke voedselbonanza. Zo werden tijdens de strandsuppletie in Katwijk in de winter van 2022/2023 tijdelijk tot enkele honderden drieteentjes waargenomen. Het bodemleven in de kustzone lijkt redelijk te worden ontzien bij deze methode.

Vooroeversuppleties zijn goedkoper en mensen hebben er minder last van. Het strand hoeft immers niet afgezet te worden terwijl ontsierende machines en pijpleidingen achterwege blijven. Bij vooroeversuppleties worden grote hoeveelheden zand voor de kust gedumpt en gespoten. Het bodemleven in de kustzone wordt bedekt door een laag zand. Na het suppleren komt het bodemleven weer op gang en vestigen pioniers zich massaal in de verse bodem. De

Amerikaanse zwaardschede is een van die soorten. Bij de eerste de beste storm raakt het gesuppleerde zand met deze pioniers op drift en spoelen ze massaal aan op het strand. De bergen schelpen zijn soms tientallen centimeters hoog. Maar het tempo, waarin de vooroeversuppleties worden uitgevoerd lijkt steeds hoger te worden. Het leven in de kustzone krijgt nauwelijks nog kans om zich te herstellen, waardoor er na een storm vaak alleen nog zand het strand bereikt. En dat lijkt op dit moment te gebeuren. Je fietst over een breed, stil en kaal strand. Omdat de vooroeversuppleties het meest mens- hond- en horecavriendelijk zijn zal de populariteit en het tempo hiervan alleen nog maar toenemen vrees ik. Ik realiseer mij terdege dat het bovengenoemde een verklaring vanaf de zijlijn is en niet op basis van onderzoek.

Voedselgebrek lijkt de belangrijkste oorzaak achter het verdwijnen van de Drieteenstrandloper te zijn. Dit ondanks het feit dat de soort zich gemakkelijk aanpast aan veranderende voedselomstandigheden houdt het wel op als er structureel te weinig aanbod is.

Het zou goed zijn het gehele proces nader te onderzoeken en meer factoren mee te wegen bij een keuze voor, en de frequentie van het type zandsuppletie, dat wordt toegepast. De vraag is of de kosten en de overlast voor mensen opwegen tegen de mogelijke voordelen voor de natuur. De Drieteenstrandloper en ook andere soorten, die op het strand foerageren, zoals de Zilvermeeuw en de Steenloper, trekken dan waarschijnlijk aan het kortste eind.....

Dankwoord

Jelle van Dijk wees mij op de historische anekdotes. De tellingen werden af en toe samen met Jan Jacobs of Rien Sluijs uitgevoerd. De Gemeente Noordwijk verschaftte mij een fietsvergunning voor het hele Noordwijkse strand. De jaarlijkse overzichten van de watervogels van Sovon leverden de landelijke trend van de Drieteenstrandloper.

